

Leonore Ik heb het al lang gevoeld. Hier is geen misverstand tussen gelijkgestemden. Het zijn twee mannen die vijanden zijn, doordat de natuur niet een man vormde uit hen beiden. En als ze slim waren, in hun voordeel, dan zouden ze zich als vrienden verbinden. Dan stonden ze voor een man en wandelden met macht en geluk en plezier door het leven. Het zou het best zijn, dacht ik, als Tasso voor een tijd van hier wegreesde. Hij zou zich naar Rome of naar Florence kunnen keren. Ik zou dan als een vriendin op zijn gemoed kunnen werken. Jij zou intussen hier Antonio, die ons zo vreemd geworden is, weer dichterbij jezelf en je vrienden kunnen brengen.

Prinses Jij wilt genot verwerven en ik moet ontberen. Heet dat rechtvaardig zijn, vriendin?

Leonore Missen zul je niets, dan waar je in dit geval toch niet van kon genieten.

Prinses Zo rustig moet ik een vriend verbannen?

Leonore Behouden, want je verbant maar voor de schijn.

Prinses Mijn broer zal hem niet vrijwillig laten gaan.

Leonore Als hij het ziet zoals wij, geeft hij toe.

Prinses Het is zo moeilijk, in een vriend zichzelf veroordelen.

Leonore En toch redt je de vriend in jou.

Prinses Ik geef mijn ja niet dat het gebeurt.

Leonore Wacht dan op een nog groter kwaad.

Prinses Je pijnigt me en weet niet of je baat.

Leonore We zullen vlug ontdekken wie zich vergist.

Prinses Als het moet zijn, vraag me dan niet langer.

Leonore Wie een besluit kan nemen, overwint de pijn.

Prinses Besloten ben ik niet. Maar dat het zo zij. Als hij niet voor lange tijd weggaat. En laten we voor hem zorgen, Leonore, dat hij in de toekomst geen gebrek lijdt. Dat de hertog hem zijn onderhoud ook in de verte laat toekomen. Spreek met Antonio, want hij vermag veel bij mijn broer. En de ruzie zal hem niet heugen, voor onze vriend en ons.

Leonore Een woord van jou zou meer waard zijn, prinses.

Prinses Je weet, mijn vriendin, ik kan niet om iets vragen voor mij en de mijnen. Ik leef graag zo stil voor me uit en neem dankbaar van mijn broer aan, wat hij me zo kan en wil geven. Ik heb me daar vroeger veel verwijten over gemaakt. Nu ben ik er over. De erfenis van mijn moeder komt me toe en ik wil graag voor hem helpen zorgen.

Leonore En ik ben in de situatie, vorstin, dat ik me ook als vriendin kan tonen. Hij is geen goede waard. Als het mis met hem gaat, zal ik hem knap weten te helpen.

Prinses Neem hem weg dan. En, als ik hem moet missen, weze hij voor alle anderen jou gegund. Ik zie het wel, zo zal het beter zijn. Moet ik deze pijn dan weer prijzen als goed en heilzaam? Dat was van jongs af mijn lot, ik ben het nu gewoon. Het verlies van het mooiste geluk is maar half, als we niet zeker op het bezit rekenen.

Leonore Ik hoop je zo mooi als je verdient gelukkig te zien.

Prinses Eleonore. Gelukkig? Wie is dan gelukkig? Mijn zuster van Urbino geeft haar jongere man geen kinderen. Hij eerbiedigt haar en laat haar er niet voor boeten maar in haar huis woont geen vreugde. Wat hielp ons het verstand van onze moeder?

Leonore Wat rest je niet, prinses?

Prinses Wat me rest? Geduld, Eleonore. Dat kon ik van jongs af oefenen. Als vrienden en broer en zussen samen blij waren bij feest en spel, hield ziekte me vast op mijn kamer en in gezelschap van veel lijden, moest ik vroeg leren ontberen. Er was toch een ding, dat me in de eenzaamheid vermaakte. De vreugde van het zingen. Ik onderhield me met mezelf. Ik wiegde pijn en verlangen en elke wens in slaap met

zachte tonen. Toen werd lijden vaak genot en zelfs het treurige gevoel harmonie. Dat nam de arts ook van me weg.

Leonore En nu ben je gezond. Je bent levenslustig.

Prinses Ik ben gezond, dat wil zeggen, ik ben niet ziek. Het ogenblik dat ik hem voor het eerst zag, was veelbetekenend. Ik herstelde nauwelijks van veel lijden. Pijn en ziekte waren pas geweken. Bescheiden stil keek ik terug het leven in. Ik durfde voorwaarts verder in het leven binnenkijken. En vriendelijke gestalten kwamen me uit de verte tegemoet. Daar stelde mijn zuster me de jongeling voor, Eleonore. Hij kwam aan haar hand. En, laat ik het je bekennen, mijn gemoed nam hem op en zal hem eeuwig houden. Hoe lieflijk de vlam, die in je haardvuur brandt of je licht geeft van een fakkeltje. Wie wil, wie kan ze daar missen? Maar als ze ongehoed om zich heen vreet, hoe ellendig kan ze dan maken. Laat me nu. Ik ben aan het kletsen en zou zelfs voor jou beter verbergen hoe zwak ik ben en ziek. Ach mijn vriendin. Alleen, ik voel de lang gerokken pijn al van de dagen. Mijn eerste blik naar beneden in onze tuin zoekt hem te vergeefs in de dauw van de schaduwen. De zon neemt zijn mooi verheerlijkt droombeeld niet meer af van mijn oogleden. De hoop om hem te zien, vult de pas ontwaakte geest niet meer met blij verlangen. Dagelijks stemde het gemoed zich af op zuiverder harmonieën. Wat een schemering valt nu in voor mij. De pracht van de zon, het vrolijke gevoel van de hoge dag, de glanzrijke nabijheid van de duizendvoudige wereld, is somber en diep in de nevel gehuld, die mij omgeeft. Anders was elke dag een heel leven voor me. De zorg zweeg, wraak verstomde zelfs. En gelukkig ingescheept, droeg de stroom ons mee, op lichte golven, zonder roer. Wat ik bezit wil ik graag bewaren. Ik moest hem vereren, daarom hield ik van hem. Ik moest van hem houden omdat mijn leven met hem een leven werd, zoals ik het nooit had gekend. Eerst zei ik tot mezelf, verwijder je van hem. Ik week en week en kwam altijd maar dichterbij. Zo lieflijk aangelokt, zo hard gestraft. Ze is wel mooi, de wereld! Dat het zich altijd maar een stap van ons lijkt te verwijderen. Het is zo zeldzaam, dat de mensen vinden wat toch voor hen bestemd leek. Wat zich eerst aan ons gaf, rukt zich los. We laten los. Er is een geluk, alleen we kennen het niet. We kennen het wel en weten het niet te schatten.

3.3

Leonore Hoe heb ik met haar edel mooi hart te doen. Wat een treurig lot komt hare hoogheid toe. Ach ze verliest. En denk jij te winnen? Is het dan zo nodig dat hij weggaat? Maak jij het nodig om het hart en het talent alleen voor jou te bezitten? Die je tot nu met een ander deelt. En ongelijk deelt. Is het eerlijk van zo te handelen? Ben je niet rijk genoeg? Wat ontbreekt je nog? Echtgenoot en zoon en goed, rang en schoonheid. Dat heb je allemaal. En bij dat alles wil je hem nog hebben? Hou je van hem? Wat is het anders, waarom je hem niet meer wil missen? Je mag het jezelf bekennen. Hoe opwindend is het, zichzelf te spiegelen in zijn mooie geest. Wordt een geluk niet dubbel groot en heerlijk, als zijn gedicht ons als op hemelwolven draagt en opheft. Dan eerst ben je benijdenswaardig. Je bent, je hebt niet alleen wat velen wensen, ieder weet ook en kent wat je hebt. Dat is de hoogste top van elk geluk. Waar is een man, die zich met mijn vriend mag vergelijken? Zoals de wereld hem vereert, zal het nageslacht hem vererend noemen. Hoe heerlijk het is, hem aan je zijde te hebben in de glans van dit leven. Zo met hem de toekomst naderen met lichte tred. Dan hebben de tijd en de ouderdom niets vat op je en de brutale roep, die de golf van het succes heen en weer jaagt.

Wat vergankelijk is bewaart zijn gedicht. Je bent nog mooi en nog gelukkig, als de kring van de dingen je al lang mee weggerukt heeft. Je moet hem hebben en van haar neem je niets. Want haar neiging voor de waarde man is haar andere hartstochten gelijk. Als het stille schijnsel van de man, lichten ze de wandelaar spaarzaam bij op het pad, 's nachts. Ze verwarmen niet en storten geen plezier of levensvreugde rond. Ze zal blij zijn als ze hem ver en gelukkig weet, zoals ze genoot toen ze hem dagelijks zag. En dan, ik wil me met mijn vriend niet verbannen van haar en van dit hof. Ik kom terug. En ik breng hem terug. Zo moet het zijn! Hier komt de ruwe vriend. We zullen zien of we hem kunnen temmen.

3.4

Leonore Oorlog breng je ons in plaats van vrede. Het lijkt wel of je uit een kamp komt, een slag waar het geweld regeert, de vuist beslist. En niet van Rome.

Antonio Het is gevaarlijk, als men zich te lang verstandig en matig moet tonen. Het boze genie loert aan je zijde en wil met geweld van tijd tot tijd ook een offer hebben. Helaas heb ik het hem deze keer op kosten van mijn vrienden gebracht. Met vreemde mensen, geliefde vriendin, is men op zijn hoede. Daar let men op, men zoekt zijn doel in hun gunst, zodat ze kunnen dienen. Alleen bij vrienden laat men zich vrij gaan. Men rust in hun liefde, veroorlooft zich een luim. Ongetemder werkt de hartstocht. En zo kwetsen we het eerst, wie we het zachtst beminnen.

Leonore In deze rustige beschouwing, vind ik je met vreugde al weer helemaal terug, mijn dierbare vriend.

Antonio Ja, het ontstemt me, dat ik me vandaag zo mateloos verloor. Alleen, geef toe, als een wakker man verhit van het zure werk komt en laat in de avond denkt uit te rusten, voor nieuw labeur, in de schaduw waar hij naar smacht. En hij vindt dan een leegloper, breed in die schaduw gezeten. Moet hij dan niet ook iets menselijks voelen, in zijn borst?

Leonore Als hij echt menselijk is, zal hij de schaduw graag delen met een man die hem de rust zoet en het werk licht maakt. De boom die schaduw geeft is breed, mijn vriend. En niemand hoeft de ander te verdringen.

Antonio We zullen niet heen en weer spelen met een vergelijking, Eleonore. Er zijn heel veel dingen in deze wereld, die men de ander gunt en graag deelt. Maar er is een schat, die men alleen iemand met grote verdienste graag wil gunnen. Een andere, die men met de meest verdienstelijke nooit zal delen. En als je me naar deze beide schatten vraagt: het is de lauwerkrans en de gunst van de vrouwen.

Leonore Heeft die krans om het hoofd van onze jongeling de ernstige man beleidigd? Je had zelf toch geen bescheidener loon voor zijn moeite kunnen vinden, voor zijn mooie gedicht. Want een verdienste, die buitenaards is, die in de lucht zweeft en alleen in klanken, in lichte beelden om onze geest fladdert, die wordt dan ook maar met een mooi beeld, met een lief teken beloond. En zoals hij zelf nauwelijks de aarde raakt, raakt het hoogste loon hem nauwelijks het hoofd. Een onvruchtbare tak is het geschenk, dat de onvruchtbare genegenheid van de bewonderaar hem graag brengt, zodat ze zich op de makkelijkste manier van een schuld kwijt. Waarschijnlijk misgun je het beeld van de martelaar de gouden schijn niet om het kale hoofd. En zeker, waar hij voorkomt, is de lauwerkrans meer een teken van lijden dan van geluk.

Antonio Wil je beminlijke mond me soms de ijdelheid van de wereld leren verachten?

Leonore Elk goed naar zijn waarde schatten moet ik je niet leren. Jij, edel man, zult geen aanspraak maken op een schijnbeeld van gunst